

YÖNETİŞİM TOPLANTILARI

YER : Öğretmenevi
TARİH : 16.04.2025
GÜNDEM : Su Krizi ve Yönetimi
TEMSİLCİ : Pelin SEVEN AKSU

TMMOB MİMARLAR ODASI KUŞADASI TEMSİLCİLİĞİ RAPORU

Ege Denizi kıyısında konumlanan Kuşadası, Aydın'ın aksine Büyük Menderes Havzası'ndan ayrı olup Küçük Menderes Havzası içinde bir alt havza niteliğine sahiptir. İki önemli havza kesişimde yer alması kentin bu zenginliklere sahip olmasında önemli bir katkı sağlamaktadır.

Kuşadası, tarih boyunca suyla var olmuş ve suyla birlikte şekillenmiş; deniz, kaynak suları, vadiler, dereler ve kıyı ekosistemleriyle kurduğu çok katmanlı ilişki kent için kimlik kurucu bir unsur olmuştur. Antik dönemden Osmanlı'ya kadar uzanan süreçte liman yerleşimi kimliği, su yolları, çeşmeler ve hamamlar gibi altyapılarla desteklenmiştir. Su ve su yapıları sosyal birlikteliği, kamusal yaşamı ve ritüelleri de mümkün kılan bir kültürel bağlayıcı, bir kolektif hafıza mecrası olmuştur. Mahalle adlarında da görüleceği gibi, kent suyla olan tarihsel bağının izlerini taşımaktadır. "Ilıcatepe", "Ahmet Pınarı", "Değirmenderesi", "Yavansu", "İkiçeşmelik", "İkioluklu", "Kadınlar Denizi" gibi isimler; hem doğal kaynaklarla hem de gündelik yaşamın ritüelleriyle iç içe geçmiş bir su kültürüne işaret etmektedir. İçme suyu kaynaklarıyla şekillenen mahalleler, çeşmeler etrafında kurulan sosyal ilişkiler ve suya dayalı tarım pratikleri, bu kıyı kentinin hafızasında güçlü izler bırakmıştır. Bugün ise, bu su hafızası, son yıllarda mekânsal planlama politikalarının, rant odaklı yapılaşmanın ve iklim krizinin baskısı altında silikleşme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Kıyılar doldurulmakta, vadiler yapılaşmaya açılmakta, tarihi su altyapıları işlevsiz hale gelmektedir. Böylece suyun kimlik kurucu rolü de, fiziksel ve kültürel olarak silinme tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır.

Su krizine dair tartışmalar artık yalnızca doğal kaynakların tükenmesi çerçevesinde değil; mekânsal planlama yaklaşımları, altyapı eksiklikleri ve yönetimsel yetersizliklerle birlikte ele alınması gereken çok katmanlı bir sorun haline gelmiştir. Bu çerçevede, Kuşadası'nda su yönetimi konusu hem tarihsel su altyapılarının dönüşüm süreciyle hem de güncel planlama politikaları ve uygulamalarıyla birlikte değerlendirilmelidir.

TARİHSEL SÜREÇTE SU VE YERLEŞİM İLİŞKİSİ

Kuşadası ve çevresi antik dönemlerden beri farklı yerleşimlere sahne olmuş, Efes başta olmak Anaia, Panionion, Neopolis, Marathesion, Pygale gibi kentlerin su ihtiyacını, bu bölgede bulunan kaynaklar karşılamıştır. Özellikle Damlacık Deresi, Değirmenderesi, Bal Deresi, Yanoluk Deresi, Kadınlar Denizi çevresindeki yer altı kaynakları ve Dilek Yarımadası'ndaki doğal pınarlar, bölgenin su altyapısını yüzyıllarca beslemiştir. Bu kaynakların yerleşim yerlerine ulaştırılabilmesi için antik dönemden Osmanlı Dönemi'ne kadar birçok farklı su yapısı inşa edilmiştir. Sarnıçlar, su kemerleri, su kanalları, çeşmeler, bu kaynakların mimari izlerini taşımaktadır. Efes Antik Kenti'ni besleyen 4 önemli su yolundan biri olan Değirmendere-Efes (Kenchrios) Su Yolu, Kuşadası kent ve kır hayatının bir parçasıdır. 43 km uzunluğundaki bu su yolu 24 su kemeri ve 4 tünelden oluşmaktadır. Kimi zaman kemerlerin üzerinden, kimi zaman da tünellerle toprak altından şehre ulaşmıştır. (Resim-1)

Roma döneminde Efes'i, Pygela'yı besleyen su yolu, Osmanlı Devleti'nin imar faaliyetleri ile birlikte yeni şehri, Kaleiçi'ni beslemeye başlamıştır (Büyükkemer/Urgancı Su Kemeri). Kentin sahip olduğu su mirası ve yapıları, bölgenin su yönetimi konusundaki köklü geçmişi göstermektedir.

Ayrıca; su yapıları, kentin ve yerelin en temel ihtiyacı olan su ihtiyacını karşılamakla birlikte kentin/mahallenin sosyal hayatının da bir parçası olmuştur. Özellikle mahalle aralarında yer alan sokak çeşmeleri, bazen bir dinlenme noktası bazen de mahallelinin özellikle, Osmanlı Dönemi'nde sosyal yaşantısı kısıtlı olan kadınların gündelik muhabbetlerini yaptığı, sosyalleştiği mekanlardır. Bu çeşmeler; meydanlarda, sokak başlarında veya sokak birleşimlerine konumlandırılmıştır.

Osmanlı Dönemi'nde Değirmendere Su Yolu ile kente ulaşan su; çeşmeler ve sarnıçlarla kente dağıtılmıştır. 1950'li yıllarda Kuşadası henüz küçük bir kasabayken su temini ağırlıklı olarak bu su yapılarından sağlanmaktaydı. Farklı dönemlerde yapılmış olan çeşmeler; değişen gündelik yaşam koşulları, imar faaliyetleri ve altyapı çalışmalarıyla işlerliğini yitirmiştir. İşlerliğini yitiren su yapıları zamanla yok olmuş ya da onarım ihtiyacı oluşmuştur. Kentsel sit alanı içerisinde bulunan ve çoğunluğu Osmanlı döneminden kalma 10'u tescilli toplam 11 çeşme, Kuşadası Belediyesi tarafından aslına uygun olarak onarılmıştır. (Resim-2)

1970'lerde turizmin gelişmesiyle birlikte yazlık konut stoğu artmış, bu durum yeraltı sularının aşırı kullanımına neden olmuştur. 1980'lerde başlayan altyapı yatırımları çoğu zaman hızlı büyümenin gerisinde kalmış, kent içi su yönetiminde etkin olamamıştır.

SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Kuşadası'nda 1980'lerden bu yana hızla artan yapılaşma, kentte suyla ilişkili mekânsal sorunları da derinleştirmektedir. Özellikle kentteki yoğun betonlaşmadan dolayı geçirimsiz yüzeylerin artması, yağmur sularının doğal olarak toprağa sızmasını engelleyerek yer altı su döngüsünü bozmaktadır. Bu durum, hem yer altı su kaynaklarının yenilenmesini zorlaştırmakta hem de ani yağışlarda sel ve taşkın riskini artırmaktadır. Aynı zamanda, yeşil alanların yetersizliği ve doğal su tutma kapasitesi yüksek bölgelerin imara açılması, ekosistem dengesini bozan bir başka faktör olarak öne çıkmaktadır. Öte yandan, su iletim hatlarının eski ve yetersiz olması, özellikle yaz aylarında artan nüfusla birlikte su kayıplarını ve kesintileri artırmakta, kentin altyapısının baskı altında kalmasına neden olmaktadır. Bu sorunların bütüncül ve sürdürülebilir mekânsal planlama yaklaşımlarıyla ele alınması, Kuşadası'nın su krizine karşı dirençli bir kent haline gelmesi açısından hayati önemdedir.

Kuşadası'nda su krizinin derinleşmesinde kurumsal yapıların zayıflığı ve planlama yaklaşımlarındaki eksiklikler de önemli rol oynamaktadır. Özellikle turizmin mevsimsel yoğunluğu, su talebini yaz aylarında katbekat artırmakta; mevcut altyapı bu talebi karşılamada yetersiz kalmaktadır. Bununla birlikte, şehirde yağmur suyunun toplanması, depolanması ve yeniden kullanımı gibi sürdürülebilir yöntemler yeterince yaygın değildir. Yağmur suyu yönetiminin bu denli zayıf olması, hem su israfına hem de taşkın riskine davetiye çıkarmaktadır. Diğer yandan, imar planlarında iklim değişikliği verilerine dayalı önleyici

stratejilere yeterince yer verilmemekte, su stresi gibi çevresel tehditler planlama süreçlerinde göz ardı edilmektedir. Bu bağlamda, Kuşadası'nda su yönetimi yalnızca teknik bir mesele değil; aynı zamanda güçlü bir yönetim, veri temelli planlama ve sektörel koordinasyon gerektiren çok katmanlı bir sorundur.

Bu kapsamda Kuşadası'nda su krizine karşı geliştirilebilecek çözüm önerileri, hem doğal su döngüsünü destekleyen doğa bazlı çözümleri hem de yönetsimsel ve teknik stratejileri içeren bütüncül bir yaklaşımı gerektirmektedir;

- Yağmur bahçeleri, yeşil çatılar ve geçirgen zemin uygulamaları gibi sürdürülebilir kent altyapılarıyla suyun yerinde tutulması sağlanabilir,
- Tarihsel su yolları ve çeşmeler kamusal alana entegre edilerek hem estetik hem de işlevsel değerleriyle yaşatılabilir,
- Kıyı şeridinde ekolojik tampon bölgeler oluşturularak denizle kara arasındaki doğal geçiş alanları korunmalı, taşkın riski azaltılmalıdır,
- Dere yatakları ve sulak alanlar kesin olarak yapılaşmaya kapatılmalı; bu alanların ekolojik işlevi kent planlamasında önceliklendirilmelidir,
- Dilek Yarımadası'nın ekolojik rezerv olarak statüsü güçlendirilmeli, su döngüsüne katkısı mekânsal planlara entegre edilmelidir,
- Yerel yönetimlerin iklim uyum planlarında su yönetimini merkezi bir eksene yerleştirmesi sağlanmalıdır,
- Su stresine karşı erken uyarı sistemleri geliştirilerek, katılımcı su yönetimi platformları kurulmalıdır,
- Su yönetiminde veri temelli karar alma süreçleri benimsenmeli, modern izleme ve kontrol sistemleri ile kaçak kuyu sondajları ve altyapıdaki kayıplar denetlenmelidir,

- Hem yerel halkın hem de turistlerin su kullanımı konusunda farkındalığını artırmak için interaktif dijital uygulamalar (mobil su izleme haritaları, bilinçlendirme kampanyaları) geliştirilebilir,
- Endemik ve az su tüketen bitki türlerinin tercih edilmesi, damlama sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması ve çim yerine malçlama gibi tekniklerin kullanımı teşvik edilmelidir,
- Yeni konut projelerinde gri su sistemlerinin zorunlu hale getirilmesi ve bireysel havuz gibi aşırı su tüketen yapıların sınırlandırılması, su verimliliği açısından önemlidir,
- ISO 46001 Su Verimliliği Yönetim Sistemi gibi uluslararası standartların uygulanması, belediyeler ve özel sektör için bağlayıcı hale getirilerek kurumsal su yönetimi güçlendirilebilir,
- Sünger kent ilkeleri doğrultusunda, suyun kent içinde tutulması ve yer altı sularının beslenmesi planlama süreçlerine dahil edilmelidir.

SONUÇ

Kuşadası'nın suyla ilişkili mahalle adlarının hala varlığını sürdürüyor oluşu, geçmişin suyla kurduğu bağın hatırlanması ve geleceğe taşınması için önemli bir potansiyel sunmaktadır. Kentin bu kimliğini anlamak ve geleceğe taşımak, suyla olan ilişkisini yeniden kurmakla mümkündür. Bu da hem tarihsel su mirasının korunmasını hem de çağdaş su yönetiminin kimlik odaklı, bütüncül ve yerel değerlere duyarlı şekilde yeniden kurgulanmasını gerekli kılar. Su, bir kriz nesnesi değil; doğru ele alındığında, kentsel aidiyetin ve sürdürülebilir kimliğin temel taşı olabilir.

İklim değişikliğinin etkisiyle giderek kuraklaşan dünyada su kaynakları ve su yapılarının değeri daha da önem kazanmıştır. Kültürler kuraklığa, su kıtlığına bu yapıların sunduğu imkanlarla uyum sağlayabilmişlerdir. Bu kapsamda kentteki su yapılarını tekrardan düşünerek, kent dokusuna yeniden kazandırmaya çalışmak, yaşananabilecek su krizine uyum sağlayabilmemize aracılık edecektir.

Bu bağlamda, Kuşadası'nın geleceği; suyun izini takip eden, doğal döngülere duyarlı, iklim risklerine karşı dayanıklı ve yerel değerlerle uyumlu bir kentsel vizyonda yatmaktadır. Suyun bir sınır değil, birleştirici bir unsur olarak ele alındığı; doğayı, yapılı çevreyi ve toplumsal yaşamı birbirine bağlayan bir kentsel anlayışla hareket edildiğinde, kent hem kimliğini koruyacak hem de sürdürülebilir bir gelecek inşa edebilecektir.

Sorun aslında suyun mutlak anlamda azalmasından değil, suyun nasıl yönetildiğine dair eksikliklerden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle sürdürülebilirlik, yalnızca çevresel koruma bağlamında ele alınmamalı; aynı zamanda mimari tasarımdan kentsel planlamaya, altyapı politikalarından yönetim modellerine kadar tüm karar alma süreçlerinde yeniden tanımlanmalıdır. Kuşadası'nın suyla kurduğu tarihsel, kültürel ve mekânsal bağlar, bugünün planlama anlayışına entegre edilerek hem geçmişin bilgisini hem de geleceğin ihtiyacını taşıyan bir dönüşüm vizyonuna evrilmelidir.

Raporda ele alınan konulara ilişkin önerilerimiz, kentimizin sürdürülebilirliği açısından en doğru çözümleri üretmek amacıyla tartışmaya ve tüm paydaşların katkısıyla geliştirilmeye açıktır. Bu kapsamda, temsilcilik olarak üzerimize düşen her türlü katkıyı sağlamaya hazır olduğumuzu tekrar belirtmek isteriz.

Saygılarımızla,

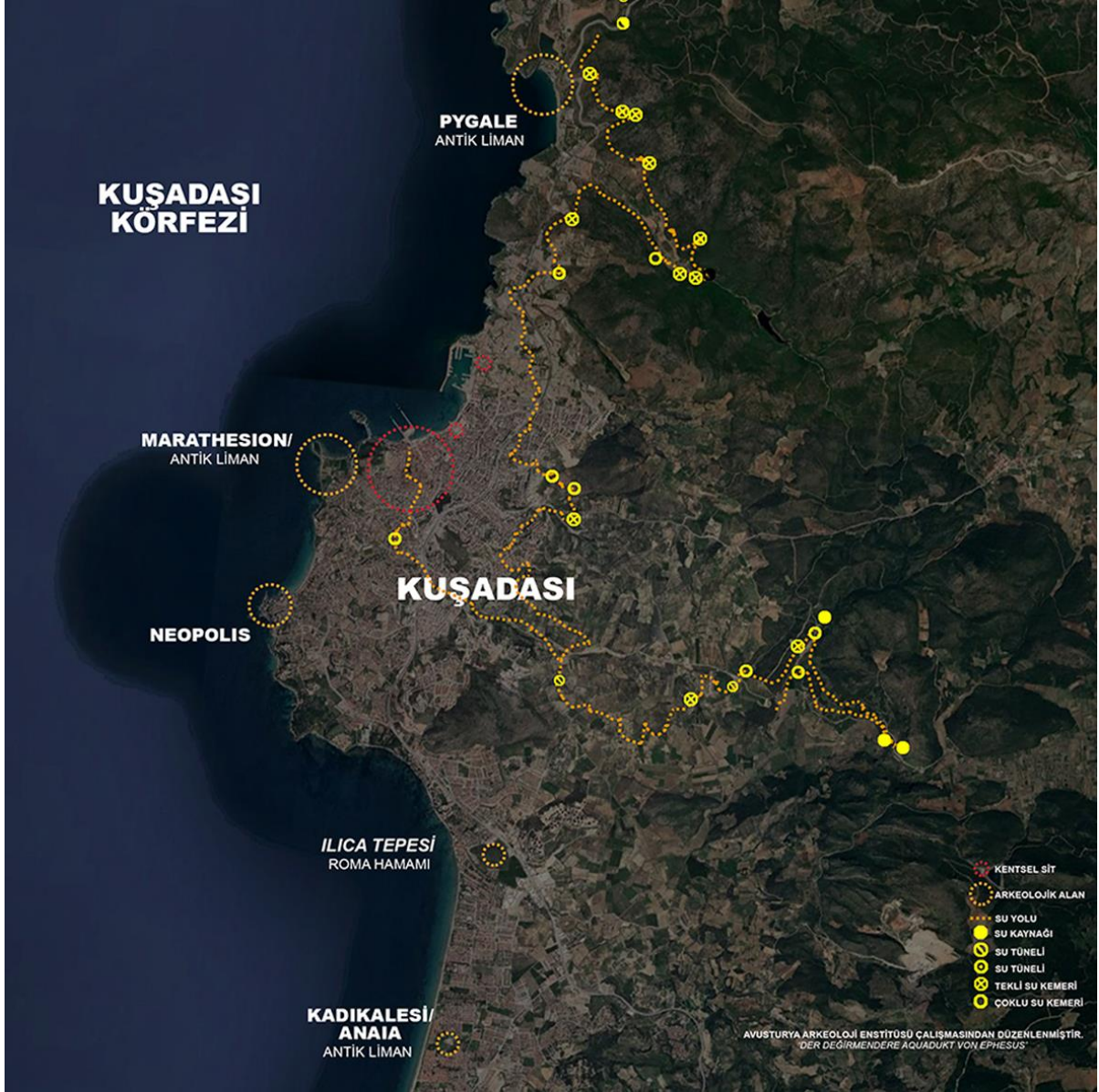
TMMOB MİMARLAR ODASI KUŞADASI TEMSİLCİLİĞİ

Konu ile ilgili raporda belirtilen ve diğer referans kaynaklar;

- Su Politikaları Derneği Çalışmaları
- Aydın İrap İl Afet Risk Azaltma Planı
- 2022, ÇIKIKÇI, Süleyman Burçak, "Mirasın Kuşadası Hali Değirmendere Su Yolu Çalışması"
- 2023, ÇIKIKÇI, Süleyman Burçak, "İkioklu Hafıza Mekanları - Su Yapıları Çalışması "
- 'Avusturya Arkeoloji Enstitüsü' Gilbert Wiplinger'in Değirmendere-Efes Su Yolu Çalışmaları
- ICLEI – Local Governments for Sustainability.
- European Commission (2021). Nature-Based Solutions and the Water Management Nexus.
- UNESCO (2020). World Water Development Report: Water and Climate Change.
- Eskin, Şenol, *Kuşadası: Antik Efes-Osmanlı Suyolu ve Tarihi Çeşmeleri*.

Adres : İkiçeşmelik Mah., Süleyman Demirel Bul., No:31/4 Kuşadası/AYDIN
E-posta : kusadasi@mo.org.tr
Telefon : 0256 612 28 90
Web : <https://kusadasi.izmimod.org.tr/>

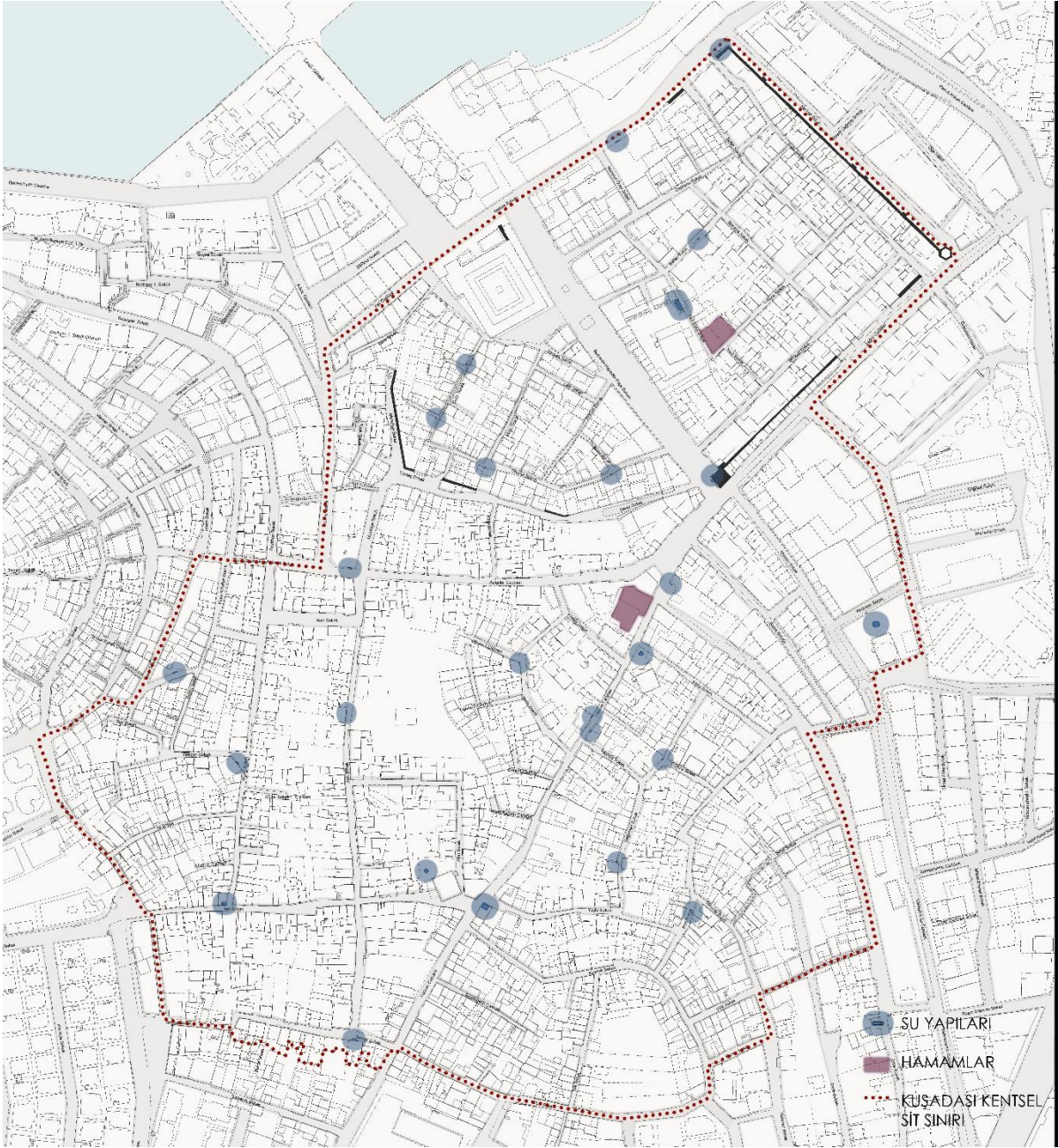
Ayrıntılı Bilgi İçin : Pelin Seven Aksu
Başkan

Resim 1: Kuşadası İlçe sınırları içerisinde yer alan Değirmendere - Efes Su Yolu
2022, ÇIKIKÇI, Süleyman Burçak, "Mirasin Kuşadası Hali Değirmendere Su Yolu Çalışması"

Adres : İkiçeşmelik Mah., Süleyman Demirel Bul., No:31/4 Kuşadası/AYDIN
E-posta : kusadasi@mo.org.tr
Telefon : 0256 612 28 90
Web : <https://kusadasi.izmimod.org.tr/>

Ayrıntılı Bilgi İçin : Pelin Seven Aksu
Başkan

Resim 2: Kuşadası Kentsel Sit Alanı sınırları içerisinde yer alan Yapıları (Çeşmeler & Hamamlar)

2023, ÇIKIKÇI, Süleyman Burçak, "İkioklu Hafıza Mekanları - Su Yapıları Çalışması"

Adres : İkiçeşmelik Mah., Süleyman Demirel Bul., No:31/4 Kuşadası/AYDIN
E-posta : kusadasi@mo.org.tr
Telefon : 0256 612 28 90
Web : <https://kusadasi.izmimod.org.tr/>

Ayrıntılı Bilgi İçin : Pelin Seven Aksu
Başkan